

УДК 582. 929.4:581.5 (477.42)

М.О. Нонік¹

¹Житомирський національний агроекологічний університет,
бульвар Старий 7, м.Житомир, 10008, Україна

БІОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ *LOPHANTHUS ANISATUS ADANS*

Лофант ганусовий (*Lophanthus anisatus Adans.*) – багаторічна трав'яниста рослина, яка належить до родини Губоцвіті (Lamiaceae). Батьківщина лофанту ганусового – Північна та Центральна Америка [1].

Настої з лофанту виявляють стимулюючу дію на процеси травлення, посилюють жовчовиділення, допомагають при поганому апетиті, атонії кишківника, а також застійних явищах в жовчному міхурі і жовчовивідних шляхах, очищають організм від хвороботворних мікробів і шлаків, оновлюють кров. Лофант також дуже корисний для тих, хто страждає від загального нервового збудження, при змінах кров'яного тиску під впливом емоційного збудження і судинно-вегетативній дистонії, жінкам, які годують немовлят. Він стимулює синтез молока і відновлює втрачені сили після пологів. Споживання в їжу молодих листків лофанту сприяє ефективному лікуванню простатиту [2].

Кореневища лофанту анісового використовують у фітотерапії як стимулюючий засіб, який за своєю біологічною дією схожий до женьшеню. З надземної фітомаси рослин виготовляють препарати, які застосовують для зміцнення імунної системи, проти грибкових захворювань.

В монгольській медицині лофант застосовують для нормалізації обміну речовин в організмі людини. Спиртові настої застосовують при паралічах (особливо лицьового нерва), тремтінні кінцівок. В тибетській медицині наземну частину лофанту використовують, як засіб для лікування гастриту, розладів шлунку, гепатитів [1,3].

Особливо лофант популярний в китайській та японській медицині. Окрім хвороб терапевтичного напрямку, в китайській медицині його успішно використовують як протираковий засіб. З наземної маси лофанту виготовляють препарат, що має імуностимулюючі властивості та здатність виводити з організму радіонукліди.

У косметології лофант сприяє усуненню зморщок, зберігає молодість і пружність шкіри, зміцнює корені волосся й підживлює його краще, ніж рекламовані шампуні [2].

Лофант має не лише лікувальні властивості та цілющий аромат, як декоративна та довгоквітуча рослина він є прекрасним медоносом, який дає 300–500 кг меду з гектара.

З метою розширення видового складу лікарських рослин нами

Біологічні дослідження. – 2013: матеріали IV наук.-практич. всеукр. конф., 16-18 квітня 2013 р. – Житомир, 2013.

Упродовж 2010–2012 років було вивчено біологічні особливості інтродуцента лофанта ганусового в умовах ботанічного саду ЖНАЕУ. В дослідженнях використовували два сорти лофанта «Синій велетень» та «Лелека» селекції Національного ботанічного саду ім. М.М. Гришка НАН України.

В перший рік вирощування рослини *L. anisatus* досягали висоти 1–1,2 м і мали 4–5 пагонів, а в подальші роки пагони та суцвіття подвоювались й тоді кущ виростав висотою до 1,5 метра. Листки черешкові, серцеподібно-ланцетоподібні, рідко зубчасті, довжиною 7,5–10 см і шириною 4–4,5 см. На кожному пагоні утворювалось 8–10 колосовидних суцвіть довжиною 14–19 см з білими (с. Лелека) або синьо-бузковими квітками (с. Синій велетень) (рис. 1).

Плід лофанта ганусового – гладенький, довгасто-овальний, темно-коричневий горішок. Насіння у рослин першого року зростання досягає у вересні–жовтні, а в наступні роки на місяць раніше. Маса 1000 насінин 0,3–0,4 г.

Насіння лофанту сіяли в різні терміни – у останній декаді квітня (27–29,04), у першій декаді червня. Кращі результати отримали при посіві *L. anisatus* 27–29 квітня. Дослідження показали, що насіння лофанту починає проростати при умові наявності вологи в ґрунті і температурі повітря більше +15 °С. Насіння лофанту ганусового висівали в ґрунт на глибину 1 см, ґрунт ущільнювали, площа живлення рослин – 45х30 см.

Рис.1. *L. anisatus*: сходи, вегетативний ріст, цвітіння

Сходи рослин спостерігали через 16–24 доби після посіву. Спочатку на поверхні ґрунту появлялись дві сім'ядолі, через 8–10 діб – перша пара листків. При формуванні 5 пар листків спостерігали закладання пагонів другого порядку. Через 90 діб з моменту посіву спостерігали фазу бутонізації, через 78 – цвітіння, через 109 – плодоношення. Дозрівання насіння спостерігали через 115 діб.

Фаза спокою рослин лофанту настає з моменту стійкого похолодання, коли температура повітря досягає -10⁰С. Надземна частина рослин відмирає

Біологічні дослідження. – 2013: матеріали IV наук.-практич. всеукр. конф., 16-18 квітня 2013 р. – Житомир, 2013.

повністю, лофант є полікарпічною рослиною, у якої бруньки відновлення знаходяться на поверхні ґрунту. Слід відмітити, що рослини лофанту ганусового добре перезимовували, не вимерзали навіть при відсутності снігового покриву узимку.

Розвиток рослин рослин другого року зростання розпочинався у першій–другій декаді квітня (відростання), фазу бутонізації спостерігали через 75 діб з моменту пробудження рослин, цвітіння відповідно – через 95, плодоношення – через 129, дозрівання насіння – через 154 доби.

Рослини третього року життя характеризувались майже такою ж тривалістю фенологічних фаз розвитку, як і рослини другого року зростання.

Отже, рослини *Lophanthus anisatus* Adans. в умовах ботанічного саду Житомирського національного агроекологічного університету проходять повний цикл розвитку, формують вегетативні та генеративні органи, повноцінне насіння, що свідчить про їх успішну інтродукцію.

Література

1. Капелев И.Г. Интродукция и введение в культуру лофанта // Пищевая промышленность, Серия 8 – Парф. – комет. и эфирно-масличная пром-сть: Н-т. реф.сб. – М., 1980. – Вып.2. – С.10-13.
2. Лобусь О.К., Работягов О.Д., Кутько С.П., Хлыпенко Л.А. Эфирномасличные и пряноароматические растения // Фито, арома- и аромотерапия. – Херсон: Айлант, 2004. – С.139-143.
3. Хлыпенко Л.А., Работягов В.Д., Свиденко Л.В. Биологические особенности лофанта анисового в условиях Юга Украины.// Интродукція рослин на початку ХХІ століття: досягнення і перспективи розвитку досліджень. Матеріали міжнародної наукової конференції, присвяченої 70-річчю Національного ботанічного саду ім. М.М.Гришка НАН України 19-21 вересня 2005 р. Київ, 2005. – с.133-135.